

**MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION
“1 DECEMBRIE 1918” UNIVERSITY OF ALBA IULIA
FACULTY OF HISTORY AND PHILOLOGY
DOCTORAL SCHOOL OF HISTORY**

**PhD THESIS
(ABSTRACT)**

Scientific coordinator:
PhD Professor EVA MÂRZA

PhD candidate:
MARIANA AVRAM

**ALBA IULIA
2017**

**MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION
“1 DECEMBRIE 1918” UNIVERSITY OF ALBA IULIA
FACULTY OF HISTORY AND PHILOLOGY
DOCTORAL SCHOOL OF HISTORY**

**MANUSCRISPTS AND BOOKS FROM
FROM THE 17TH – 19TH CENTURIES;
BISTRIȚA OLTEANĂ MONASTERY
(ABSTRACT)**

Scientific coordinator:
PhD Professor EVA MÂRZA

PhD candidate:
MARIANA AVRAM

**ALBA IULIA
2017**

CONTENT

Argument	p. 5
I. Historiographic considerations	p. 11
1. The historiography of old Romanian books	p. 11
2. Books in Vâlcea areal	p. 17
II. Bistrița Monastery: legend-foundation-history	p. 24
1. The description of Vâlcea areal	p. 24
2. Bistrița Monastery between legend and foundation	p. 28
3. Bistrița Monastery: a brief history	p. 34
III. Bistrița Monastery in the context of the cultural life	p. 43
1. The debut of the cultural activity in Oltenia	p. 43
2. The schools of Bistrița; teachers' activity	p. 49
a. The Slavonic-Romanian school	p. 49
b. The Romanian school	p. 60
IV. The old collection of manuscripts from Bistrița Monastery	p. 67
V. On the collection of old Romanian books from Bistrița Monastery	p. 95
1. The constitution of the collection	p. 95
2. Manuscripts and printed books	p. 97
VI. Romanian diptychs from Bistrița areal	p. 109
Diptychs in the Romanian space	p. 109
The foundation diptych of Horezu Monastery, 1698	p. 114
The diptych of Father Ioan the Archimandrite	p. 120
Miscelaneul 4451 (1782-1841). Bistrița Monastery of Olt	p. 125
The diptych of the church Buna Vestire: Râmnicu Vâlcea (1881) ..	p. 131

The diptych of the church from Bărbătești, the areal of Bistrița Monastery.....	p. 141
The foundation diptych of church St Dumitru, by monk Pahomie.....	p. 147
Another foundation diptych signed by Ștefan, 19 th century ..	p. 153
Foundation diptych of the church Buna Vestire, 19 th century	p. 155
VII. Books and donators	p. 159
Religious and laic donations at the beginnings	p. 160
Nobiliary donations	p. 162
Hierarchical donations.....	p. 165
Donations from clergy	p. 171
The care for books and donations from the community.....	p. 178
The protection of the books through anathema	p. 180
Conclusions	p. 186
The data processing of the researched books	p. 192
Bibliography	p. 215
List of appendices	p. 228
Appendices	p. 229
The titles of the files from the Book Fund.....	p. 229
List of illustrations.....	p. 242
List of drawings.....	p. 250
Photography of the Diptychs.....	p. 251

Key words: old books, copyists, founders, manuscript, Bistrița Monastery, Neagoe Basarab, diptych, scriptorium.

The thesis *Manuscripts and books from the 18th-19th centuries – The Monastery Bistrița olteană* represents a research on a part from the books and manuscripts in the custody of the monastery.

The debut of our thesis is dedicated to the **historiographic information** related to the old Romanian books in general, followed by the historiography of the books in Vâlcea areal. The first important identification, which facilitate our discourse on the historiography of books in the Monastery Bistrița olteană, belongs to the historian Alexandru Odobescu, who, through a memory addressed to the Ministry of Church Affairs requiring the establishing, to a national level, of a commission for the evaluation and the identification of the old books from the churches, monasteries and private houses, draws the attention of the specialists on the number of books in the custody of the mentioned monastery.

Our research had as main aim the idea according to which Bistrița Monastery once had a library, similar to all the European Christian institutions. It was established at a short time after the building of the monastery. Proposing this as a research theme, we also thought to the reconstitution of the library of the monastery, an act of valuing the past and present librarian fund. The books from the library were used in time not only by the clergy, but were also available for the copyists and their work of multiplying the books for larger use. We also mention that the books were always available for external readers.

We consulted for our research various studies of the specialists in the field of patrimony books in Moldavia, Transylvania and Wallachia. We mentioned in detail in our thesis the names and the important works of those

contributing to the development of the Romanian culture. We enumerate here only part of them: Dan Simonescu, Ioan Bianu, Nerva Hodoș, Dimitrie Iarcu, Bogdan Petriceicu Hașdeu, Mircea Tomescu, Gheorghe Buluță, Nicolae Iorga, Dan Horia Mazilu, Constantin Bălan, Ștefan Ștefănescu, Elena Chiaburu, Vasilie Popp, Eva Mârza, Cornel Tatai-Baltă, Gabriela Mircea, Daniela Poenaru, Ioan Maria Oros, Anca Elisabeta Tatay, Daniela Lupu, Aurelia Florescu, etc.

Related to the local historiography of Bistrița areal, we mention the names of well-known personalities as Costea Marinoiu, Dumitru Bondoc, Eugen Petrescu, etc. in the same time, we used the works of the Archimandrite Veniamin Micle, priest of the monastery, who approached various themes related to the history of the Orthodox Church, of the ruling family of Craiovești, of our monastery and other studies related to the history of printing, especially those connected to the controversial discussion on the move of the first printing house in Bistrița areal. The theory on Macarie, the first printer of Bistrița, is also supported by higher hierarchs as Î. P. S. Dr. Varsanufie Gogescu.

The relics of a saint are at the foundation of numerous monasteries¹. Bistrița Monastery, from the times of Prince Neagoe Basarab² is protected by its spiritual patron, Saint Gregory the Decapolite. His holly relics “rest” in the left side of the church altar³. They were bought by a Turkish high official from Constantinople⁴. There is a folklore legend according to which this

¹Jacques Le Goff, *Civilizația occidentului medieval*, București, Editura Științifică, 1970, p. 172.

²Nicolae Iorga, *Inscripții din bisericile României*, București, Minerva, 1905, p.193; Gherasim Cristea, *Istoria Eparhiei Râmnicului*, Râmnicu Vâlcea, Editura Conphys, 2009, p. 355.

³Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, B.A.R. 1601- 3100, vol. II, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 299, ms. rom. 2513.

⁴The transaction took place in 1497, unde the following formula: “it will be given to you, said the Turkish man, if you’ll buy it with gold [...] weighting the relics, they were heavy, so Banul Barbu put the money in the other side of the balance. He only put a small sum and

monastery was founded due to the miracle of Saint Big Martyr⁵, and the prince Barbu Craiovescu, ruler over five counties from Banatul Craiovei. He was imprisoned in a dark gaol in Țarigrad for two years following denunciations, when he suffered terribly and promised to build a monastery, endowing it with all necessary things, lands and slaves, if he would get out of prison sound, also promising to try to bring the relics of a saint “in a monastery where he will get a sign to do this”⁶. Arriving miraculously in front of the altar of the wooden church whose patron was Saint Martyr Procopie, Barbu Craiovescu, together with his brothers, Pârvu, Radu and Danciu, puts the foundation of Bistrița Monastery, at the end of the 15th century, 1491-1492⁷.

The first documentary attestation of the monastery is in “Hrisovul de danie”, dated on the 16th of March 1494, during the reign of Prince Vlad Călugărul⁸. At those times, Bistrița Monastery was known as “Bistrița Craioveștilor”⁹. Among all the nobiliary foundations in Wallachia, the monastery was the one with the most important wealth. It is one of the richest (also after the year of 1777) and oldest monachal locations in Vâlcea¹⁰. From the description of the most important monasteries from the Austrian Oltenia

the relics lifted to equality. The Turkish said in wonder: bac, bac, geaur, geaura țecer; meaning, see, see, how Christian to Christian takes part”. See *Viețile sfinților din luna lui noiembrie*, 1835, p. 292-293.

⁵ The thesis includes a variant of the narrated miracle.

⁶ Veniamin Micle, *Cuviosul Chiriac Râmniceanu monahul isihast*, Eparhia Râmnicului, Sfânta Mănăstire Bistrița, 2003, p. 103.

⁷ Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV-XV*, București, Editura Științifică, 1973, p. 363.

⁸ on Donat, *Domeniul domnesc în Țara Românească (sec. XIV- XVI)*, București, Editura Enciclopedică, 1996, p. 168.

⁹ V. Costăchel, P. P. Panăitescu, A. Cazacu, *Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, Editura Științifică, 1957, p. 287.

¹⁰ Constantin Dapontes (1714 – 1784), *Descrierea geografică a Daciei*, în *Călători străini despre Țările Române*, vol. IX, București, Editura Academiei Române, 1997, p. 388.

in 1737¹¹, it was a beautiful strong monastery, placed on a high mountain near Bistrița River, at a distance of four hours from Mănăstirea Dintr-un Lemn¹². The painting of the church is attributed to the painters Dobromir of Târgoviște in cooperation with Dumitru and Chirtop¹³, after the devastations¹⁴ caused by Mihnea Cel Rău in 1509. The patron of the church is the same nowadays, under the feast of Dormition of Theotokos. Due to the fact that the painters used the same technique to other edifices of those times, as the foundation of Radu cel Mare near Târgoviște, Dealu Monastery¹⁵, the Metropolitan Church of Târgoviște, and the famous church belonging to the Monastery Curtea de Argeș, the historian architect Spiridon Cegăneanu, together with other specialists, consider that the legendary Master Manole may be the sculptor of this edifice. In *Dosarul (File)* with the stages of the restauration of the church in 1864, the epigrapher Grigore Tocilescu identified on the case of the door in the old church a short inscription with the name Mane¹⁶, generating the above presented hypothesis.

The role of the monastery diminishes when the fortunes of the monastery are secularised and the Law of monasticism appears. Alexandru Odobescu, in his research published in *Revista Română pentru Științe, Litere și Arte* in 1861, was the one that observed that Bistrița Monastery kept the most historical and documentary objects known until that time: icons, silver vessels, precious fabrics and embroideries, canonicals, Romanian, Slavonic

¹¹ On the conquering of Oltenia by the Austrians in: Șerban Papacostea, *Oltenia sub stăpânirea austriacă: 1718-1739*, București, Editura Enciclopedică, 1998.

¹² It is places six hours distance from Râmnic, the name being given due to the construction of the chapel from a tree by a single man, in *Călători străini despre Țările Române*, vol. IX, București, Editura Academiei Române, 1997, p.186.

¹³ Vasile Drăguț, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976, p. 56.

¹⁴ The walls of the monastery with towers were ruined, in P. P. Panaitescu în *Viața feudală*, p. 452.

¹⁵ Vasile Drăguț, *Dicționar*, p. 122.

¹⁶ Ștefan Ștefănescu, *Bănia*, p. 121,

and Greek manuscripts, printed books, unique pieces in the national cultural patrimony, and other old objects¹⁷. Under the patronage of the Ministry for war, a restoration of the monastery took place in 1883, when the N.C.O. school began to function there. Several laic institutions functioned until 1982 in the building of the monastery, leading to the degradation of the construction and to the perturbation of the monachal life.

The Hermitage from the Cave of Saint Gregory the Decapolyte is near the monastery. A hard accessible cavity is the way to get inside the cave. Two patrimony churches are there. The first one is dated at the end of the 15th century and has a catapetasma carved in stone, with a single deacon's door, and the patronage of the Presentation of Mary. The other church is dated at the middle of the 17th century and its patron is The Holy Angels¹⁸. The cave is situated to an altitude of 750 m, and to 44 m above the river bed. The monks used to go there for shelter and the monachal fortune was also sheltered there in hard times. Paul of Alep wrote that, when the country was in danger, the prince sent there his fortune, wife and children. Its safe position is also observed by the ruler Mihail Cantacuzino, who affirmed: "in all directions, up and down, too, it is an abyss, as the mountain had been especially cut, and in front of it there is an abyssal mountain, crossed by Bistrița River"¹⁹.

The Romanian culture during the feudal times is restricted to the house of the ruler, the nobiliary houses and the church. This *superior* culture manifested in a foreign language, the Slavonic liturgical language, understood only by the clergy and the representatives of the upper class. The Slavonic language is in fact the Latin language of the Western Europe. It was

¹⁷ Alexandru Odobescu, *Revista Română pentru Științe, Litere și Arte*, vol. I, București, Administrația revistei Pasagiul român, 1861, p. 704. Alexandru Odobescu took in consideration Bistrița Monastery and Cozia Monastery, mentioned in the article.

¹⁸ A touristic album of the historical-religious monuments from Olt County and Vâlcea County, vol II, Vâlcea, Fundația Cuvântul care zidește, 2013, p. 347-350.

¹⁹ Veniamin Micle, *Ieromonahul Macarie tipograf român (1508-1512)*, Mănăstirea Bistrița olteană, 2008, p. 170.

the language of the religious literature, the historic literature and the chronicles of the nobles, but it was also used for the official documents of the Chancellery. The art uses religious motifs common to the art from the feudal nobiliary houses. The cult Slavonic culture of the upper social class leave place gradually, during the 16th and the 17th centuries to the culture in Romanian, the language of the simple people and the only one they were able to understand²⁰.

The Slavonic use in the Romanian provinces as literary and official language is not understood in this geographical space, presenting influences and infiltrations from the living Slavonic languages. In Wallachia, for the reproduction of the religious books and for the official correspondence, it was used the old religious language, influenced by the Bulgarian language from the 12th-15th centuries (Middle Bulgarian language) and the new Bulgarian language spoken after the 15th century. Next to the Bulgarian influence, the Slavonic religious language from Wallachia was influenced by the Serbian language (Romanian-Serbian language). The oldest Slavonic-Romanian manuscripts were written under these influences. They were completed in Moldavia by the influences of the Russian language²¹.

The oldest manuscripts in Slavonic coming from the scriptoria from the Romanian territory are dated in the second half of the 14th century, after the foundation of the feudal states²². The dormant partners of the manuscripts were monasteries and also private wealthy persons, because the manuscripts were very expensive. For writing the chancellery correspondence, the clerks,

²⁰ Alexandru Duțu, *Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII*, București, Editura pentru literatură, 1968, p. 18.

²¹ Ioan Bogdan, *Relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească*, vol. I (1413-1508), București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1905, p. 18-28 in *Introducere*.

²² V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *Viața*, p. 505.

the copyists and the stewards²³, writing the official documents, the internal and external correspondence, needed essential knowledge in the field of diplomacy, legal affairs, and the Latin as international language²⁴.

Specific to the monasteries, also to the Romanian monasteries, were the aptitudes of the monks in the art of calligraphy and of the miniatures for embellishing the manuscripts and the copies religious books. Shortly after its establishment, due to the existence of the scriptorium and of the school for copyists, Bistrița Monastery became a centre of miniaturists and calligraphy. Most of the books copied during the 16th-17th centuries have a nurtured graphic aspect, due to the concerns related to the realisation of luxury pieces of art. The surviving copies are a proof for this matter.

Bistrița Monastery was during the Renaissance a cultural centre with an intense scholar activity, “competing” with the important cultural centres from Moldavia, comparable to scholars from Neamț Monastery and similar centres in the Central and South-Eastern Europe²⁵. There were brought to light here manuscripts presenting a special calligraphic art, much over the area of the local interest. The monks from Bistrița became known for copying Slavonic-Romanian texts, religious books and auxiliary books for the religious ceremonies, juridical works and so on²⁶. This is the centre for the diffusion of the literature recommended by the Hesychast monks, with a dogmatic and ascetic content concretised in the so-called *Sbornice* with “homilies” and “words”. Barbu Craiovescu organised and supervised the functioning in optimal conditions of the **School for Slavonic Culture**, for the

²³ În unele documente scrise în secolul al XVII-lea logofătului i se mai spune și așezător de cuvinte; vezi la Nicolae Stoicescu, *Sfatul domnesc și Marii dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968, p. 172.

²⁴ Dan Horia Mazilu, *Recitind literatura română veche*, București, Editura Universității București, 1984, p. 61.

²⁵ Jacques Le Goff, *Civilizația*, p. 172-174.

²⁶ Dan Horia Mazilu, *Literatura română în epoca Renașterii*, București, Minerva, 1984, p. 84.

formation and the educations of the sons and grandsons in his bloodline, also for the sons of other nobles and clergymen. The most diligent student of the School of Bistrița was Prince Neagoe Basarab. The first Romanian texts began to appear in the first half of the 16th century, when the Slavonic School entered a decline due to the cultural evolution²⁷. Gradually, the Romanian language started to be systematically used in the administration and later in the religious life. The students from Bistrița were learning Slavonic grammar, but also made numerous translations in the language of the native inhabitants, thus, at the middle of the 16th century, they managed to translate it in writing. It is also the time of the first attempts of Romanian writings and the writing of original texts in the scriptorium of the monastery, as works of those who had learned here to write and read. An example for this aspect is *Zapisul egumenului Eftimie*, written in the scriptorium of the monastery in 1573²⁸. The document is part of the so-called *Acte netrebnice ale Mănăstirii Bistrița din Oltenia*. A Romanian note is on its verso: *Iazul morii din Băbeani*. The work was kept during Nicolae Iorga's life in the National Archives of Romania²⁹, under the title *Memorandum despre facerea unui iaz de móră*.

Another leader supporting the Romanian at Bistrița Monastery was the Father Superior Teofil, born in the area, in Costeștii Vâlcei, probably educated in the school of the monastery. He was appointed Metropolitan of Wallachia in 1619. Spiritually connected to his native land and supporting the Romanian language, he donated to Bistrița Monastery a cross with a

²⁷ For this period, it is representative the work of P. P. Panaitescu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, Editura Academiei, 1965.

²⁸ Veniamin Micle, *Medalioane bistrițene*, Eparhia Râmnicului, Sfânta Mănăstire Bistrița, 1999, p. 40.

²⁹ For a quarter of a century, such a act is made to “the same Bistrița Monastery, a donation from some nobles in 1599”, Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești*, vol. I, București, Editura Librăriei Pavel Suru, 1925, vol. I, p. 219.

Romanian inscription, while he was Bishop of Râmnic³⁰. Nicolae Iorga connects this clergyman with the translation of the *Chronograph* from Slavonic into Romanian³¹, a work of the monk Mihail Moxa/Moxalie from Bistrița Monastery. The *Chronograph* of Mihail Moxa is considered to be the first *Universal History* in Romanian, in 1620³², a work that was used also in other Romanian schools through copies, due to its uniqueness. For the translation, the author used a variant of the universal *Chronicle* of Manasses of Byzantine³³, adding some Romanian historical events³⁴. It was possible for the manuscript to be written in Bistrița, due to the fact that Mihail Moxa was a monk here and the book was preserved in the library of the monastery, as shown on the end paper³⁵. The historian and epigrapher Grigore Tocilescu described the volume as a luxury elegant book, with wooden covers, furnished in black leather³⁶. The historiography related to this work is extremely rich and awoke the curiosity of many Romanian and foreign authors.

The Romanian school from Bistrița develops gradually until the end of the 18th century, when Slavonic language is eliminated from the Chancellery and gradually from the Church. The Romanian language school developed through the efforts of the scholars formed by the Archimandrite

³⁰ Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, ediția a II-a revăzută și adăugită, vol. I, București, Editura Ministeriului de Culte, 1928, p. 251.

³¹ Nicolae Iorga, *Istoria literaturii*, vol. I, p. 236.

³² Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, București, Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, vol. 2 (secolele XVII-XVIII), Ediția a II-a, 1994, p. 205.

³³ The *Chronicle* of the Byzantine Constantin Manasses was written in Greek, in stanzas, during the 12th century and was translated in Middle Bulgarian in the 14th century, in Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii*, p. 205.

³⁴ *Enciclopedia istoriografiei românești* (coord. Ștefan Ștefănescu), București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 227.

³⁵ N. Simache, Tr. Cristescu, *Cronicile Românești, Cronograful lui Mihail Moxa*, vol. I, transcriș și adnotat cu o scurtă privire asupra Istoriografiei Românești și problemei editării cronicilor, Buzău, Tipografia și Legătoria Frații Dumitrescu, Emil Teodoru 2, 1942, p. 2.

³⁶ Bogdan Petriceicu Hașdeu, *Cuvente den bătrâni-Limba română vorbită între 1550-1600. Studiu paleografico-linguistic*, Volumul 1, București, 1878, p. 339; 343.

Ștefan, functioning as bishop in 1726-1727 and by the hieromonach Climent, the future Bishop of Râmnic (1735-1749). Among the scholars, we mention the hieromonach Macarie and the grandsons of the bishop Climent, and the archimandrites Ilarion and Antonie, who administered the church and the Romanian school for a quarter of a century. During the 17th-19th centuries, in the scriptorium/school from Bistrița Monastery, some representative names may be mentioned, as Ioachim Bărbătescu, the monk Partenie, the monk Pahomie and, last but not least, Dionisie Eclesiarhul. He is the most interesting character for the art of calligraphy and of the miniatures not only in Wallachia, but also in Transylvania.

The much tried foundation of the Craiovești, is considered by Dan Horia Mazilu, in a suggestive presentation of the literary activity of the monk from Bistrița, had a book fund destined to study and research, and to the formation of the copyists and the copy of the manuscripts, gathered from two directions. The first direction is represented by the relation of the founder with the personalities of the age from Serbia, while the second direction converges toward the durable patronage supported by Prince Neagoe Basarab and his followers³⁷.

Bistrița, as centre of the monachal life for centuries, through its historical importance, may be compared with any other monastery in the Central and South-Eastern Europe³⁸. Through the functioning of the scriptorium, where the manuscripts were embellished, through the existence of the libraries, the formation of the monks in the Slavonic and Slavonic Romanian schools, but also through the patronage of the voivodes and of the important clergymen, Bistrița has an important place in history and culture. It is a reality that the famous manuscripts from here or those in the libraries of

³⁷ Dan Horia Mazilu, *Recitind*, p. 39.

³⁸ See, e.g., Albert Flocon, *Universul cărților. Studiu istoric de la origini până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*. Traducere Radu Berceanu, București, 1967, p. 111-122.

the monastery present important notes, which are proofs for the fact that they had the power to change the life of the monks, as presented earlier in our thesis. The most harmful period for the historical treasures in the monastery is during the years after the World War II, when the monastery was forced to change its destination.

The identification of a representative number of very old **manuscripts** connected to Bistrița Monastery is owed to the former manager of the Library of the Romanian Academy in Bucharest, Gabriel Ștrempel, who, in *The catalogue of the Romanian manuscripts*, published first in Bucharest Editura Științifică și Enciclopedică in 1978, offered to the specialists, in a useful form, information on the manuscripts, which, through donations and acquisitions, entered in the possession of the Library of the Romanian Academy³⁹. Using the works of Gabriel Ștrempel, Petre P. Panaitescu, who studied the Slavonic manuscripts from the mentioned institution, and many other authors, we managed to reconstitute the oldest books and manuscripts from the library of Bistrița Monastery, nowadays preserved in various institutions as the Academic Library or various museums. They used to belong to the monastery and were discovered in the summer of 1860, during the national archaeological campaigns from Romania. The present thesis dedicates an entire chapter to this subject, detailed with aspects from the books and manuscripts. The hand-written notes from the books and manuscripts are a proof for the fact that they belong, at least virtually, to the monachal library, many pages showing that they were donations for the monastery.

Another segment of our research is represented by the constitution and the existence of the **collection of old Romanian books** from Bistrița

³⁹ The bishop of Râmnic, Ghenadie Enăceanu, donated valuable manuscripts from his private collection, works that had been studied and researched by Gabriel Ștrempel in his four volumes under the name of *Catalogul manuscriselor românești*.

Monastery in Oltenia, in the *Centre for the conservation and restauration of the cultural patrimony object Neagoe Basarab*, inside the monastery. According to the Law of the patrimony, 1974, on the establishment of the local deposits in all the eparchies in the country, the old books from the area of the Bishopric of Râmnic and Argeş⁴⁰ was moved in a provisory deposit inside Horezu Monastery, Vâlcea County, until the preparation of an adequate space to the Bistrița Monastery for their preservation, conservation and restauration. According to the Order 3156/8.08.2008 of the Bishopric of Râmnic, the old books fund was transferred gradually to the *Centre for the conservation and restauration of the cultural patrimony object Neagoe Basarab*, inside Bistrița Monastery of Oltenia. The printings represent over 400 titles of books in Romanian and Greek⁴¹. They are presented chronologically in an appendix, with the number of the file, the title, the year and the place of the publication. This books fund contains Romanian and European bibliophile values printed since the beginning of the 17th century, in 1602, in Venice, *Mineiele* printed in Greek, colligate editions (inv. 6225, 6229, 6230, 6231), *Evangelhia învățătoare* printed to Dealu Monastery in 1644 (inv. 3254), *Îndreptarea Legii* or *Pravila lui Matei Basarab*, printed in Târgoviște in 1652 (inv. 1098), *Cheia Înțeleșului*, printed in Bucharest in 1678 (inv. 2056), continuing with the prints during Brâncoveanu's time, going until the modern age through *Psaltirea* printed in Sankt Petersburg in Russian with Cyrillic alphabet in 1900 (inv. 4437) and many others.

Next to the mentioned publications mentioned and not mentioned here, manuscripts are preserved, as *Introduction into the pastoral theology*, written with iron gall ink and mercuric sulphide by several copyists at the middle of the 19th century, together with some *Diptychs*, sometimes called

⁴⁰ The Bishopry of Râmnicului also included Argeş County at that time.

⁴¹ It was not possible for us the entire fund of old books, representing the mentioned number, thus we selected the most representative manuscripts and printed books.

proscomisarion. They are gathered in a block of files, bound in leather, others have cardboard covers dressed in canvas. They come from the churches from Bistrița area and are written during the 17th-19th centuries. Their aim was to note in a formal form the names of the readers and of the benefactors of the monasteries. They are unedited historical sources, important for the political and social history, real treasures for knowing the local history, sources for monasteries monographs and of the localities around them. For the specialists, they are also useful in knowing the onomastics of the researched areal. The diptychs from the collection were used during the religious ceremonial (Litany, Holy Mass, Memorial service). They are decorated with various miniatures, made at the command and after the preference of the founders or of the donators. Thus, they also present an artistic value, being completed with iconographic scenes, creating an opportunity for artistic research and study. The transliteration of some of these *Diptychs* is relevant because they are unique documents. In order to value the information on the files, we photographed each file and made a transliteration from the Cyrillic alphabet into the Latin one. The researched diptychs represent the naïve Romanian art, very close to the popular art, and also serve as documentation for the social life. Most of them are not published and are unknown in the scientific circuit⁴². They are witnesses for the historical monuments in the areal dominated by Bistrița Monastery, the partial restoration and the repairs of the churches and the treasure donated with the intention of being mentioned in diptychs during the religious service. The educated priests and the monks wrote the diptychs most of the times. In the contemporary historiography, the transliterated diptychs and those which

⁴² We meet a short presentation in *Pomelnice de parohie*, in *Buletinul cercurilor științifice studențești*, also in *Cercetarea unui Proscomisarion*, in the magazine *Transilvania*, elaborated by the PhD student Marina Avram. Some diptychs from the general bibliography are introduced under the form of micro-file (7) by Gheorghe Popescu Vâlcea in *Miniatura românească*, p. 115-116.

are still not researched by us but there are waiting in the funds of the monastery may become historical sources with a special theme. Valuing them will be a contribution to the history of the religious documents in the area, the history of the rural communities, the genealogy of the founders' families, the prices in the economy of those times, the completion of the information on printing and the printers from Râmnic and so on.

The last chapter of our thesis, *Books and donators*, and explores next to the specific information from the chapter *The old collection of manuscripts from Mănăstirii Bistrița Monastery*, especially the printed books with notes representative for the few categories of books donators in the fund formed in the Conservation Centre. Thus, we observed that the books fund coming from donations is much larger than the one identified in diptychs. The donations of religious books are present in all the books funds researched in time in the Romanian culture. Rulers, hierarchs, priests and laic people, each of them according to their financial possibilities, bought the books, which were pretty expensive, and donated them to the churches and monasteries. Considered to be “religious experiences”, the donations of books brought the donator closer to Divinity. The manuscript texts on the files we researched often put the priest in the centre of the narration, as spiritual mediator of the transaction. The donations continuously enriched the dowry of the churches and of the monasteries, because they have no possibility to buy the books that were necessary to them. In order to make sure that the books remain in the space they were donated for, the donators ensured their gifts through anathema, various curses, which did not help, because the books sometimes entered in the possession of other owners. Our joy was to observe that most of the books remained in the ownership of the monastery. All types of books are present in our collection. They served for the religious service but also helped the rural population, which rarely had the opportunity and the means to own

books and, thus, had the opportunity to listen or read in the church. On the relations book-reader, book-donor-church, some notes from the manuscripts are a real proof.

Of special interest was for us the cultural activity of the Bishop of Râmnic, Chesarie, who initiated the printing of the first *Mineie*, considered to be representative works for the Romanian Enlightenment. His activity as books donor is special due to the fact that he struggled to send religious books in Transylvania, as Șerban Cantacuzino and Constantin Brâncoveanu did before him. During the second half of the 19th century, the bishop Calinic of Râmnic helped the cultural evolution of the inhabitants in the Bistrița areal by donating a printing press “on the behalf of the city Râmnicu Vâlcea”⁴³.

Thus, we may affirm that, at Bistrița Monastery, there is a vast old Romanian books fund completed by traditional religious books as *Evanghelii*, *Apostole*, *Cazanii*, *Antologhioane*, *Psaltiri*, *Penticostare*, *Mineie*, *Trioduri*, *Liturghiere*, *Molitvenice*, *Aghiasmatare*, *Panihide*, books of Psaltic music, etc. which were available for the clergy and the people around the monasteries and churches in Bistrița area and helped them practicing the reading. “Books and society” is, in this context, a plausible concept and the books with the hand-written annotations of the readers are a proof for this. They represent the educational level where they appeared and where they were used. Next to the texts in the books, the prefaces written by several erudite metropolitans and bishops may be considered as manuals for the regular priests or for the less educated readers. The book fund from Bistrița still need to be studied, research and valued and requires the publication of special editions of the manuscripts and of the books deposited there, for the development and the continuation of the culture. It is a reality the fact that the

⁴³ The expression present in the list of the donation act of the City Hall of Râmnic by Calinic. It is included in the file with the donations acts, in the archives of the chancellery of Frâsinei Monastery in Vâlcea County.

monks continued the intensions of the founders and, due to their work, the monastery and the library survived.

The intention of our thesis is to return to the Romanian culture pages from the history of Bistrița Monastery from Oltenia. We consider the reconstruction of the libraries with historic funds an act of historic culture. We corroborated information published beginning with the 19th century and the next century and completed with information from our researches, achieving the image of the beginning of a monachal library and continuing with what may be a library of our times. The manuscripts and books fund, its cultic objects and edifices, in the past centuries and nowadays, belonging to Bistrița Monastery are the contribution of the people, rulers, high clergymen, priests and numerous monks. Our thesis tries to reveal their contribution to the significance of Bistrița Monastery for the Romanian national culture.

SELECTIVE BIBLIOGRAPHY

Unpublished sources

- Arhivele Episcopiei Râmnicului, Fondul de documente al Mănăstirii Bistrița, Dosarele cuprinzând „*Corespondența intrată și ieșită pe anul 1959/1960*”, inventariat cu nr. 229.
- Biblioteca Academiei Române, Fondul de manuscrise slavone, Fondul de carte românească veche.
- Fondul de carte românească veche al Centrului de conservare și restaurare a obiectelor de patrimoniu cultural Neagoe Basarab din Mănăstirea Bistrița.
- Serviciul Județean al Arhivelor Naționale a județului Râmnic, Fondul de manuscrise – Pomelnice; Album pliat ce conține fotocopii de pe diferite hărți: harta lui Schwantz (1772), harta Daciei (1733-1738), realizată de inginerul maior Johann. C. Weiss etc.

Published sources

- Bianu, Ioan; Hodoș, Nerva, *Bibliografia românească veche 1508-1830*, I-IV, București, 1903-1944.
- Bria, Ion, *Dicționar de teologie ortodoxă*, București, Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994.
- Bogdan, Damian, *Pomelnicul Mănăstirei Bistrița din Moldova*, București, Imprimeria Națională, 1941.
- Brătulescu, Victor, *Miniaturi și manuscrise din museul de artă religioasă*, București, Monitorul oficial și Imprimeriile Statului-Imprimeria Națională, 1939.

- Bulgăre, Gheorghe; Dobridor, Constantinescu, *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, București, Saeculum vizual, 2002.
- Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
- Călători străini despre Țările Române*, vol. IX, București, Editura Academiei Române, 1997.
- Ciobanu, Elena și al., *Dicționar practic al limbii române*, București, Floarea Darurilor, 1995.
- Corfus, Ilie, *Însemnări de demult*, Iași, Junimea, 1975.
- Coteanu, Ion și al., *Dicționarul Explicativ al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- Crăciun, Ioachim; Ilieș, A., *Repertoriul manuscriselor de cronici interne sec. XV-XVIII privind istoria României*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.
- Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- Dicționarul limbii române*, tomul X, Literele N–O, P, București, Editura Academiei Române, 2010, 2011.
- Documenta Romaniae Historica*, B, Țara Românească, vol. I (1247-1500), București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966.
- Documenta Romaniae Historica*, B, Țara Românească, vol. II (1501-1525), București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1972.
- Documenta Romaniae Hristorica*, B, Țara Românească, vol. VI (1566 - 1570), București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1985.

- Documenta Romaniae Historica*, B, Țara Românească, vol. XXIV (1633 – 1634).
- Drăguț, Vasile, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
- Eineder, George, *Monumeta chartae papyraceae historiam illustratia*, Holland, Editura Hilversum, MCMLX.
- Enciclopedia istoriografiei românești*, București, Științifică și Enciclopedică, 1978.
- Evseev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Editura Amarcord, 1994.
- Florescu, Aurelia, *Gravura râmniceană (1705-1827)*, Craiova, Aius, 1998.
- Hașdeu, Bogdan, Petriceicu, *Cuvente den bătrîni-Limba română vorbită între 1550-1600. Studiu paleografico-linguistic*, Volumul 1, București, 1878.
- Iarcu, Dimitrie, *Bibliografia chronologică română sau catalogu generalu de cărțile române, imprimate de la adoptarea imprimerii, diumetate secolul XVI și până astăzi 1550-1873*, București, Imprimeria Statului, 1873.
- Jordan, Iorgu, *Crestomație romanică, secolele al XVII-lea - al XVIII-lea*, Vol. II., București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1965.
- Iorga, Nicolae, *Manuscrise din biblioteci străine*, Întâiul memoriu, Ședința din 28 martie 1898, București, p. 246.
- Iorga, Nicolae, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, VII, București, Editura Ministeriului de instrucție, 1904.
- Iorga, Nicolae, *Inscripții din bisericile României*, București, Editura Minerva, 1905.

- Iorga, Nicolae, *Scrisori și inscripții ardelenene și maramureșene, II, în Studii și documente cu privire la istoria românilor, XIII*, 1906.
- Iorga, Nicolae, *Inscripții din bisericile României*, vol II, București, Atelierele grafice Socec, 1908.
- Istoria literaturii române*, vol I, *Folclorul, Literatura română în perioada feudală 1400-1780*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1964.
- Leca, Octav-George, *Familii boierești române*, București, Editura Minerva, 1899.
- Lupaș, Ioan, *Studii, conferințe și comunicări istorice*, IV, Sibiu, 1943.
- Manea, Mihai, *Mic dicționar de termeni istorici*, București, All Educational, 1999.
- Mazilu, Horia, Dan, *Literatura română în epoca Renașterii*, București, Minerva, 1984.
- Mazilu, Horia, Dan, *Recitind literatura română veche*, București, Editura Universității București, 1984.
- Mârza, Eva, *Din istoria tiparului românesc Tipografia de la Alba Iulia 1577-1702*, Sibiu, Imago, 1998.
- Noul Dicționar universal al limbii române*, București, Editura Litera, 2008.
- Olteanu, Virgil, *Din istoria și arta cărții*, lexicon, Editura Enciclopedică, 1992.
- Oros, Ioan Maria, *Dimensiuni ale culturii moderne în Țara Silvaniei (secolele XVII-XIX) Cărți și proprietari*, Cluj-Napoca, Editura Mega, Zalău, Editura Porolissum, 2010.
- Oros, Ioan Maria, *Istoriografie a cărții românești vechi din Transilvania (De la începuturi până la 1948)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2011.

- Panaitescu, Petre, P., *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R. P. R.*, vol I, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959.
- Popa, Corina, *Monumente medievale din Oltenia*, București, A. C. S., 2011.
- Păcurariu, Mircea, *Dicționarul Teologilor Români*, București, Univers Enciclopedic, 1996.
- Popescu-Vâlcea, Gheorghe, *Miniatura românească*, București, Meridiane, 1981.
- Repertoriul tipografilor, gravurilor, patronilor, editorilor cărților românești (1508-1830)*. Coord. Eva Mârza, Florin Bogdan, ediția a II-a, revizuită și adăugită, Sibiu, Editura Astra Museum, Techno-Media, 2013.
- Ruști, Doina, *Dicționar de teme și simboluri din literatura română*, București, Univers Enciclopedic, 2002.
- Stoica, Robertina, *Bibliografia de referință a cărții vechi (manuscrisă și tipărită)*, București, CIMEC, 1999.
- Stoicescu, Nicolaie, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV – XVIII)*, București, 1971.
- Ștrempel, Gabriel, *Copiști de manuscrise românești până la 1800*, vol. I., Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959.
- Ștrempel, Gabriel, *Catalogul manuscriselor românești*, vol I-IV, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978-1995.
- Popp, Vasilie, *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începuturile lor până la vremile noastre*, Sibiu, 1838. Vezi și în ediție critică realizată cu același titlu de Eva și Iacob Mârza, Editura Dacia, 1995.
- Tugearu, Liana, *Miniatura și ornamentul manuscriselor*, vol. II, București, Editura Simetria, 2006.

General works

- Andreescu, Ana, *Arta cărții. Cartea românească veche 1508-1700*, București, Editura Capitel, 2006.
- Andronie Dumitru și al., *Instituția Arhivelor în județele Argeș, Dolj, Gorj, Mehedinți, Olt și Vâlcea*, Râmnicu Vâlcea, Editura Almarom, 2006.
- Alexianu, Alexandru, *Mode și veșminte din trecut*, volumul II, București, Editura Meridiane, 1987.
- Barbu, Daniel, *Pictura murală din Țara Românească în secolul al XIV-lea*, București, Meridiane, 1986.
- Bădără, Doru, *Tiparul românesc la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Brăila, Istros, 1998.
- Bălan, Constantin, *Inscripții medievale și din epoca modernă a României județul istoric Vâlcea (sec. XVI – 1848)*, București, Editura Academiei Române, 2005.
- Beza, Marcu, *Noui urme românești la Mănăstirea Sinai și la Ierusalim*, în *Boabe de grâu*, 9, 1934.
- Beza, Marcu, *Biblioteci mănăstirești la muntele Athos*, București, 1934.
- Bogdan, Ioan, *Buletinul Comisiei istorice a României*, București, Atelierele grafice Socec, 1915.
- Bondoc, Dumitru, *Costești – Vâlcea 45 secole de istorie*, Râmnicu Vâlcea, Offsetcolor, 2002.
- Bucuța, Emanoil, *Biblioteca satului*, București, Fundația culturală regală Principele Carol, 1936.
- Buluță, Gheorghe; Craia, Sultana, *Manuscrise miniaturate și ornate din epoca lui Matei Basarab*, București, Editura Meridiane, 1984.

- Chiaburu, Elena, *Carte și tipar în Țara Moldovei pînă la 1829*, Iași, Editura Univ. Alexandru Ioan Cuza, 2005.
- Constantinescu, Radu, *Dionisie din Pietrari miniaturist și caligraf*, București, Meridiane, 1982.
- Costăchel, V.; Panaitescu P. P.; Cazacu, A., *Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, Editura Științifică, 1957.
- Cristea, Gherasim, *Istoria Eparhiei Râmnicului*, Râmnicu Vâlcea, Editura Conphys, 2009.
- Cronț, Gheorghe, *Dreptul de ctitorie în Țara Românească și Moldova. Constituirea și natura juridică a fundațiilor din Evul mediu*, în *Studii și Materiale de Istorie Medievală*, IV, 1960, p. 5-115.
- Dapontes, Constanstin, (1714 – 1784), *Descrierea geografică a Daciei*, în *Călători străini despre Țările Române*, vol. IX, București, Editura Academiei Române, 1997.
- Donat, Ion, *Domeniul domnesc în Țara Românească (sec. XIV- XVI)*, București, Editura Enciclopedică, 1996.
- Duță, Victor, *Călătorie în lumea scrierii și tiparului*, București, Sport-Turism, 1988.
- Duțu, Alexandru, *Coordonate ale culturii românești în secolul al XVIII-lea, (1700-1821), studii și texte*, București, Editura pentru literatură, 1968.
- Filitti, Ioan, C., *Banatul Olteniei și Craioveștii*, Craiova, Scrisul Românesc S. A., 1930.
- Flocon, Albert, *Universul cărților. Studiu istoric de la origini pînă la sfârșitul secolului al XVIII-lea*. Traducere Radu Berceanu, București, 1967.

- Giurescu, Constantin C., *Istoria Românilor*, vol. II, București, Editura All Educational, 2000.
- Giurescu, Dinu C., *Țara Românească în secolele XIV-XV*, București, Editura Științifică, 1973.
- Grămadă, Nicolai, *Contribuții la istoria cărții și a scrisului în Evul mediu*, Cernăuți, 1928. Greceanu, Radu, *Viața lui Constantin Vodă Brâncoveanu*, București, Institutul de Arte grafice Carol Göbl, 1906.
- Iorga, Nicolae, *Sate și mănăstiri din România*, București, Editura librăriei Pavel Suru, 1916.
- Iorga, Nicolae, *Istoria literaturii românești*, vol I, București, Editura Librăriei Pavel Suru, 1925.
- Iorga, Nicolae, *Istoria literaturii românești*, București, ediția a II-a revăzută și adăugită Editura Librăriei Pavel Suru, 1926.
- Iorga, Nicolae, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, ediția a II-a revăzută și adăugită, vol. I, II, București, Editura Ministeriului de Culte, 1928, 1930.
- Iorga, Nicolae, *Istoria Românilor prin călători*, ediția a II-a adăugită, vol. IV, București, Editura Casei Școalelor, 1929.
- Iorga, Nicolae, *Amintiri din Țara Oltului*, Vălenii de munte, Datina Românească, 1936.
- Iorga, Nicolae, *Despre Cronici și cronicari*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.
- Ivașcu, George, *Istoria literaturii române*, vol. I, București, 1969.
- Le Goff, Jacques, *Civilizația occidentului medieval*, București, Editura Științifică, 1970.
- Litzica, Constantin, *Catalogul manuscriptelor grecești*, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1909.

- Lupaș, Ioan, *Istoria bisericească a românilor ardeleni*, Sibiu, Nagyszben, Editura și tiparul tipografiei arhidiecezane, 1918.
- Lupu, Daniela, *Tiparul și cartea în Țara Românească între 1716 și 1821*, Iași, Demiurg Plus, 2009.
- Marinoiu, Costea, *Istoria cărții vâlcene*, Craiova, 1981.
- Marinoiu, Costea, *Itinerare vâlcene*, București, Sport Turism, 1987.
- Marinoiu, Costea, *Liturghierul (1508) Prima carte tipărită în spațiul românesc (ipoteza vâlceană)*, Râmnicu Vâlcea, Almarom, 2004.
- Matei, Horia, *Cartea, un călător milenar*, București, Tineretului, 1964.
- Matei, Horia și al., *Istoria României în date*, București, Editura Enciclopedică Română, 1971.
- Mazilu, Horia, Dan, *Udriște Năsturel*, București, Minerva, 1974.
- Mazilu, Horia, Dan, *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, București, Minerva, 1976.
- Mazilu, Horia, Dan, *Literatura română barocă în context european*, București, Minerva, 1996.
- Mazilu, Horia, Dan, *O istorie a blestemului*, București, Polirom, 2001.
- Mârza, Eva, *Din istoria tiparului românesc Tipografia de la Alba Iulia 1577-1702*, Sibiu, Ed. Imago, 1998.
- Mârza, Eva, *Explorări bibliologice*, Sibiu, Techno Media, 2008.
- Micle, Veniamin, *Medalioane bistrițene*, Râmnicu Vâlcea, 1994.
- Micle, Veniamin, *Mănăstirea Bistrița olteană*, Râmnic, Eparhia Râmnicului, 1996.
- Micle, Veniamin, *Cuviosul Chiriac Râmniceanu monahul isihast*, Eparhia Râmnicului, Sfânta Mănăstire Bistrița, 2003.
- Micle, Veniamin, *Școala mănăstirească de la Bistrița în cultura românească*, Râmnicu Vâlcea, Almarom, 2004.

- Micle, Veniamin, *Ieromonahul Macarie tipograf român (1508-1512)*, Mănăstirea Bistrița olteană, 2008.
- Mircea, Gabriela, *Tipografia din Blaj în anii 1747 - 1830*, Seria Bibliotheca Mvsei Apvlensis. XXII, Alba Iulia, Editura Altip, 2008.
- Mihăilă, G., *Cultură și literatură română veche în context european*, studii și texte, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.
- Mihăilă, Gheorghe, *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*, București, Roza Vânturilor, 1996.
- Mihăilă, G., *Între Orient și Occident*, studii de cultură și literatură română în secolele al XV-lea – al XVIII, București, Roza Vânturilor, 1999.
- Moisil, Florica - Zamfirescu, Dan, *Neagoe Basarab Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, Chișinău, Litera, 1997.
- Nedelcea, Tudor, *Civilizația cărții*, Craiova, Scrisul românesc, 1996.
- Nicolescu, Corina, *Miniatura și ornamentul cărții manuscrise din Țările Române în secolul XIV-XVII*. Catalog, București, 1964.
- Nicolescu, Corina, *Istoria costumului de curte în Țările Române*, București, Editura Științifică, 1970.
- Niculescu, Theofil, *Sfintele monastiri și schituri din România*, Drobeta Turnu Severin, Editura Mănăstirea Vodița, 2002.
- Panaitescu, Petre, P., *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1965.
- Panaitescu, Petre, P., *Contribuții la istoria culturii românești*, București, Minerva, 1971.
- Papacostea, Șerban, *Oltenia sub stăpânirea austriacă: 1718-1739*, București, Editura Enciclopedică, 1998.
- Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, București, Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, vol. 2 (sec. XVII-XVIII), ediția a II-a, 1994.

- Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, ediția a V-a, București, Sofia, 2000.
- Petrescu, Eugen, *Vâlcea-Țara lupilor getici sau Ținutul Vâlcilor: călător prin istoria milenară a plaiurilor vâlcene*, vol. I, II, Râmnicu-Vâlcea, Conphys, 2007, 2008.
- Petroșanu, Dragoș P., *Sfântul Grigorie Decapolitul din mănăstirea Bistrița-Vâlcea și alte studii din istorie*, Râmnicu Vâlcea, Editura Offsetcolor, 2007.
- Poenaru, Daniela, *Contribuții la bibliografia românească veche*, Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște, 1973.
- Popescu, Nicolae, M., *Viața și faptele domnului Țării Românești Constandin Vodă Brâncoveanu*, București, Tipografia cărților bisericești, 1914.
- Popescu-Vâlcea, Gheorghe, *Anastasiu Crimca*, București, Meridiane, 1972.
- Pușcariu, Sextil, *Istoria literaturii române*, Sibiu, Editura Asociațiunii, 1921.
- Rizea Ligia Elena Ene, Ioana, *Monumentele istorice din județul Vâlcea repertoriu și cronologie*, Râmnicu Vâlcea, Editura Conphys, 2007.
- Sacerdoțeanu, Aurelian, *Predosloviile cărților românești (1508-1647)*, București, Editura „Librăria Universitară“ I. Cărăbuș, 1938.
- Sacerdoțeanu, Aurelian, *Hrisovul*, vol. III, București, 1943.
- Sacralitatea – Asimilări și sinteze culturale în spațiul vâlcean*, București, Palatul Parlamentului Sala Sala „Constantin Brâncuși”, 2002.
- Scorpan, Costin, *Istoria României. Enciclopedie*, București, Nemira, 1997.
- Selejan, Ana, *Scut la nordul Dunării*, Sibiu, Fundația culturală Fronde, 1996.
- Simache, N., Cristescu, Tr., *Cronicile Românești, Cronograful lui Mihail Moxa*, vol. I, transcris și adnotat cu o scurtă privire asupra

- Istoriografiei Românești și problemei editării cronicilor, Buzău, Tipografia și Legătoria Frații Dumitrescu, Emil Teodoru 2, 1942.
- Simonescu, Dan; Buluță, Gheorghe, *Pagini din istoria cărții românești*, București, Ion Creangă, 1981.
- Solcanu, Ion, *Artă și societate românească sec XIV- XVIII*, București, Editura Enciclopedică, 2002.
- Stanciu, Ilie, *Călătorie în lumea cărții*, București, Didactică și pedagogică, 1970.
- Stoicescu, Nicolae, *Sfatul domnesc și Marii dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968.
- Stoicescu, Nicolae, *Matei Basarab*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1988.
- Stoide, Constantin, *Comerțul cu cărți dintre Transilvania, Moldova și Țara Românească între 1730 și 1830*, Iași, Demiurg, 2005.
- Ștefănescu, Barbu, *Sociabilitate rurală, violență și ritual*, Oradea, Editura Universității din Oradea, 2004.
- Ștefănescu, Ștefan, *Bănia în Țara Românească*, București, Editura Științifică, 1965.
- Ștefănescu, Ștefan-Mureșan, Camil, *Istoria Românilor*, vol. IV, De la universalitatea creștină către Europa „patriilor”, București, Enciclopedică, 2001.
- Tatai-Baltă, Cornel, *Pagini de artă românească*, Blaj, editat de Primăria municipiului Blaj, 1998.
- Tatai-Baltă, Cornel, *Scrieri despre artă*, Alba Iulia, Altip, 2005.
- Tatay, Anca Elisabeta, *Din istoria și arta cărții românești vechi: gravura de la Buda (1780-1830)*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2011.

- Tatay, Anca Elisabeta; Tatay-Baltă, Cornel, *Xilogravura din cartea românească veche tipărită la București (1582-1830)*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2016.
- Tomescu, Mircea, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, București, Editura Științifică, 1968.
- Vătășianu, Virgil, *Istoria artei feudale în Țările Române. Artă în perioada de dezvoltare a feudalismului*, vol.I, București, 1959.

Studies and articles

- Avram, Marina, *Pomelnice de parohie din Râmnicu Vâlcea (1822-1871) păstrate la Mănăstirea Bistrița*, Alba Iulia, în *Buletinul Cercurilor Științifice Studentești*, nr. 16, 2010, p. 33-48.
- Avram, Marina, *Cercetarea unui Proscomisarion (Pomealnicul cel Mare) din secolul al XIX-lea al unei parohii vâlcene*, în *Transilvania*, 2012, nr. 5-6, p. 97-104.
- Bălășel, Teodor, *Un manuscris din 1798 al lui Dionisie ecleziarhul*, în *Arhivele Olteniei*, nr. 83-85, 1936, p. 100-106.
- Donat, Ion, *Fundațiunile religioase ale Olteniei-mănăstiri și schituri*, în *Arhivele Olteniei* nr. 86-88, anul XV iunie-dec. 1936, p. 262-274.
- Enăcescu, Ghenadie, *Pomelnicul bisericii cu hramul Sf. Ierarh Nicolae din Craiova*, în *Biserica Ortodoxă Română*, București, XV, 1891, p. 246.
- Filitti, Ioan, C., „Craioveștii”, în *Convorbiri literare*, nr. 3, martie, 1922, București, p. 194-227.
- Ionașcu, Ioan, *Istoricul mănăstirii Hurez (anexe)*, în *Arhivele Olteniei*, nr. 83-85, 1936, p. 163-167.

- Kalinderu, Ion, *Portretele bizantine în bisericile orientale și în ale noastre*, în *Revista enciclopedică populară, Albina*, anul XV, nr. 45-46; 5-12 august, București, 1912, p. 1903.
- Mârza, Eva, *Un fragment din Evangheliarul slavo-român de la Sibiu 1551-1553*, în *Limba română*, 1978, XXVII, nr. 2, p. 173.
- Mârza, Eva, *Donații de cărți Șerban Cantacuzino pentru Transilvania*, în *Biblioteca și cercetarea*, Cluj, 1986, X, p. 293-297.
- Mârza, Eva, *Tipograful vienez Joseph Lorenz von Kurzböck și cartea românească veche, vector al identității culturale*, în *Revista Transilvania*, 2013, nr. 5-6, p. 13-19.
- Odobescu, Alexandru, *Despre unele manuscripte și cărți tipărite aflate în Monastirea Bistrița (Districtul Vâlcea în România) în Revista Română pentru Științe, Litere și Arte*, București, 1881, p. 703-742.
- Rădulescu, Ana-Maria, *Desființarea mănăstirilor din Arhiepiscopia Craiovei. Perioada 1958-1960*, în revista *Mitropolia Olteniei*, LXIII (745-748), nr. 1-4, ianuarie-aprilie, 2011, p. 203.
- Sacerdoțeanu, Aurelian, *Cronicarul Dionisie, episcop al Mănăstirii Bistrița din Vâlcea*, în *Arhivele Olteniei* nr. 86-88, 1936, p. 257-261.
- Studii - Revistă de istorie*, București, tomul 18, nr. 5, 1965, p. 1001-1038.
- Șerbănescu, Florin, „Neagoe Basarab, Domnitorul Țării Românești (1512-1521)”, în *Argumente pentru canonizare*, Târgoviște, 2008.